

Kraftforvandlinger i livslopet

I den nyere tids stormende utvikling på det tekniske område får vi gang på gang inntrykket av at man står overfor ubegrensede muligheter. Alt kan skje. Det er bare et tidsspørsmål. Man klarer nok for eller senere å overvinne alle hindringer. Fremfor alt er der ingen vei tilbake. Selv om alle atombomber ble odelagt, ville man aldri få tilbake den situasjon man levet i for de ble oppfunnet. De ville i tilfelle når som helst kunne produseres på nytt. Der er på dette område et ubetinget jag fremover: Alltid mer!

For hver teknisk oppfinnelse kommer en bolge av begeistring og seiersbevisst optimisme, som står i den krasseste motsetning til den hjelpeløshet som råder, når det gjelder de menneskelig-sosiale forhold både i små og store sammenheng. Mens man på det tekniske område har gjort kjemperevansjeringer, har man på det rent menneskelige område levet på gamle idealer fra den tid hvor disse ennå svarte til menneskets livssituasjon. Men selve livssituasjonen er blitt helt forandret. Man kommer da til kort hvis man noyer seg med å varme opp de gamle idealer, og det kan heller ikke nytte å skifte dem ut med tilsvarende nye. Der må på dette felt finne sted et tilsvarende rykk fremover som på det tekniske område. Og vi mener da ikke noen slags moralisering ut fra de gamle idealer, at menneskene først må bli "bedre", "mer harmoniske", "mer religiøse", "mer fornuftige" etc. Det er nettopp dette som er det utilstrekkelige. Det er noe meget større det her gjelder. Der må vekkes nye krefter som hittil har vært fullstendig sovende i menneskets underbevisste dyp, krefter som må bli like sterke som det tekniske fremskritt, slik at en ny menneskelig likevekt kan erobres.

I et menneskes livslop er der en skjult kraft som man først etter hvert kan bli tilstrekkelig oppmerksom på. Det er den kraft som gjør livslopet til en sammenhengende helhet, fra barndommens første opplevelser gjennom det voksne menneskes livskamp som nettopp er karakteristisk for det ene bestemte menneske, til alderdommens livssituasjon, hvor det hele igjen samles til et bilde som i sin uforlostetragikk peker ut over den givne situasjon, men hvor egenarten er umiskjennelig karakteristisk for nettopp dette ene menneske.

Man kan ikke vente å få tak i dette med en gang.

Man kan komme i livssituasjoner hvor man spontant merker en sammenheng som griper langt tilbake i ens første barndom, og som danner en struktur som ligger helt utenfor det man har hatt i sin bevissthet, helt utenfor det som man forstandsmessig har tilsett, og allikevel en struktur som horer til det vesentlige i ens liv.

En slik spontan opplevelse kan bety meget for ens livsforing. En visshet om en indre kjerne i livet, en urokkelig overbevisning om at hver liten hendelse har full mening, selv om denne mening ikke ligger på overflaten og derfor ikke er tilgjengelig for testing og statistikk.

Det kan bli utgangspunkt for en ny oppdagelsesferd. Har man fått øye på en liten snipp av en høyere virkelighet i ens eget liv, gir man seg ikke så lett. Man får en uimotståelig trang til å begi seg i vei, selv om ferdene skulle vise seg å bli hard og krevende. Idet Columbus kom til den overbevisning at veien over havet mot Vest kunne seiles, fikk han også drivkraft til å gjennomføre reisen. Det var ikke meget av den nye verden han selv klarte å finne, og han dannet seg mange forestillinger om den som senere viste seg å være uholdbare. Slik vil det være på alle virkelige erkjennelsesferder. Man kan ikke vente å få noe lettvindig og entydig svar allerede på første reiseetappe.

Det er en lang reise, en vidloftig oppdagelsesferd man begir seg ut på, når man begynner å utforske den dypere sammenheng i menneskelivet. Men det er et helt nødvendig foretagende. Det ligger i luften at man i vår tid ikke kommer videre med livets store problemer, sålenge mau lar dette område bli liggende i underbevissthetsens tusmorke.

En mystisk følelsesfordypelse forer ikke videre her. Enhver flukt fra hverdagslivets konkrete situasjoner er en blindvei. Alt det som kan kalles det hverdagslige, det "utvendige", mister ikke på noen måte sin betydning på denne oppdagelsesferd. Det får tvertimot en ny betydning, en ny betydningsdimensjon. Sålenge man blir stående ved det utvendige og bare innordner det forstandsmessig i skjematisk rubrikker, får vi de standardiserte typebeskrivelser, "rolle"-beskrivelser, alle de konvensjonelle "masker", ordnet i sosiale grupper som mulige objekter for testing og statistikk.

En helt ny mening får hver liten hendelse, hvert mote mellom to mennesker, hver lidelse og glede, hver vanskelighet og hver hjelp man får, hvert nederlag og hver seier, der hvor oppmerksomheten får øye på alt dette som et nødvendig material, et uunnværlig "stoff" i individualitetens livslop. Livssituasjonene begynner da å bli talende bilder.

I forrige nummer av "Mennesket", (1964, nr. 1), har vi i artikkelen "Skolen og livet - med bilder fra C. L. Schleichs biografi", gitt noen eksempler på hvorledes man kan arbeide med å få tak i det som lever i et slikt menneskes livsbilder, skjebne.

Har man ovet seg i å få øye på dette i et enkelt menneskes biografi, vil man merke at sansen for det langsomt vekkes og blir sterkere. Hvert eneste menneskes livslop man blir kjent med, kan på denne måte bli et nytt spennende eventyr og svært ofte en gripende tragedie. Livets alvor får en innholdsfylt kjerne. Man arbeider seg ut av den meningstomme fortvilelse som i mange livssituasjoner ellers synes å være uunngåelig. Man begynner å lære å rette blikket mot det vesentlige i det som skjer både i ens eget og i andres liv. Et avgjørende perspektiv i øvelsen å få tak i det skjulte livsmonster i biografien, er å oppdage og utvikle sansen for hvilke muligheter hver enkelt livsalder har, og hvorledes det som skjer i en livsalder, virker videre i hele livlopet, idet kreftene forvandler seg og får nye funksjoner på senere stadier.

La oss ta et grunnleggende synspunkt:

I de første livsår går barnet helt opp i alle sanseintrykk uten noenslags reflektert avstand. Den største lykke får det om det helt trygt kan hengi seg til det som skjer med det. Hvis der er noe galt i kroppen eller i omgivelsene, blir det helt ulykkelig i smerten eller angsten. Det lille barn er på et instinktivt naturstadium helt og holdent "religiøs" innstillet. Vi mener naturligvis ikke noe i retning av en Gudsforestilling eller bestemte trosordformuleringer. Vi mener den reservasjonslose hengivelse. Er den der ikke, er barnet i samme grad sykt og er kommet helt på skjeve. Barnet på morens fang i trygg hengivenhet er et bilde som kan gjelde som bakgrunn for alle situasjoner i de første livsår. og de voksnes oppgave er her å kunne være en omgivelse og forme en omgivelse som er så ekte menneskelig at den fortjener denne instinktive religiøse holdning hos det sunne, lille barn. Forloyete og rotete forhold omkring barnet er like skadelige for hele dets videre liv som dårlig luft og dårlig mat. Barnet er så åpent for alle sanseintrykk, for alt som strammer det i mote uten at det forstår noe av det, det virker tvers igjennom det. Det er slett ikke sikkert at barnet i spontant, instinktivt raseri protesterer mot det umenneskelige, skjeve og forvakkete som mange ganger omgir det. Det kan komme til å prege grunnlaget for hele resten av livet.

Nu kan man stille følgende spørsmål.

Forsvinner denne evne og mulighet til den reservasjonslose, religiøse hengivenhet, eller kan man finne den også senere i livet? Den kan vise seg på en helt ny måte, på et annet plan i mennesket. I forvandet form kan den vise seg i den ubetingete hengivenhet i erkjennelsen overfor det sanne i åndelig renhet hos det voksne menneske i full frihet. Er grunnlaget i småbarnsalderen sunt utviklet, vil dette kunne komme frem som en rik, indre kildekraft hos den voksne. Uten den voksnes individuelle innsats kommer det ikke frem i det hele tatt. Men har den voksne fått utvikle den instinktive "religiositet", på sansetrinnet i småbarnstiden, har det en meget rikere verden av muligheter i sin voksne kamp. Og har den instinktive "religiøse" trang i sanselivet i småbarnsalderen ikke fått utfolde seg, er den blitt forvakklet, skuffet, avledet til surrogater, kan man iaktta hvorledes den fortsetter som en underbevisst strøm og dukker opp hos den voksne i uforvandet form, enten det nu er som bundethet til det kroppslig-sanselige eller til en sanselig farvet, overtroisk religiøs forestillingsverden.

De krefter som ikke får utvikle seg i den livsalder hvor de har sin rette tid, blir til hemmende og stengende vanskeligheter senere i livet. Den voksne får da en tilspisset tragisk livssituasjon som utgangsstilling i sin livskamp.

Det er helt avgjørende å få øye på forvandlingen av kreftene i livslopet. Psykoanalysen i dens forskjellige varianter har som regel drevet en intens jakt etter alle de uforvandlede rester og kompleksser som kan ligge og stenge for en friere menneskelig utfoldelse. Men intet er vunnet ved å oppdage og å prøve å avstreife kompleksser og stengende rester, hvis der ikke er en positiv forvandet, voksen kraft til stede, som ikke lenger står på småbarnstrinnet. Den religiøse grunnholdning i mennesket må skritt for skritt forvandles oppover gjennom alderstrinnene, ellers blir den også umenneskelig og usannferdig.

Når barnet kommer opp i skolealderen, er livssituasjonen vesentlig annerledes. Her er den reservasjonslose hengivenhet ikke tilstrekkelig. Den kan ikke lenger være der slik som i småbarnsalderen i sansene. Forstillingsbildene begynner nu å innfinne seg. Sympatiene og antipatiene er ikke lenger helt og holdent i selve sanseintrykkene. De rager ut over de enkelte sanseintrykk. Nu må der skje noe vesentlig mer enn i tiden for syvårsalderen. Livsoppgaven er en ny. Barnet vil nu danne seg bilder av verden. Det vil se alle ting i en god og skjønn sammenheng. Den rettfærdige og trygge verdensorden lever nu i det som barnet danner seg som bilder av verden. Og hvorledes oppstår disse bilder og denne sammenheng? Barnet suger til seg

alt hva det kan oppfatte av det de voksne sier, enten de voksne har beregnet at det skal høre det eller ikke. Men svært meget av dette er fullstendig ufordøyelig for barnets evne til å bruke det i sin billedverden. De voksne sier jo så mange abstrakte ord som er helt billedløse og som bare har betydning for en abstrakt, voksen tenkning. Alt dette blir for barnet mer eller mindre ubrukelige eller hemmende fremmedlegemer i dets verdensoppfattelse. Det er naturligvis praktisk talt uunngåelig at barnet oppfatter svært meget av denne art som det i virkeligheten ikke kan gjøre noe med. Det skader heller ikke, hvis det bare ikke for meget blir henvist til dette. Barnet må få hjelp, må få "stoff", næring for sitt behov å forstå verden slik at det kan leve med i oppfattelsen. Når barnet i denne tid spor og spor og spor, er det en fullstendig misforståelse når den voksne innbilder seg at barnet spor etter den voksnes leksikalske viden. Svarer man på den måten, er det å gi stener for brod. Det barnet i virkeligheten krever, er noe meget vanskeligere enn å komme med svar i abstrakte, "videnskapelige" ordformuleringer. Barnet vil og ønsker at den voksne skal fortelle, slik at der kommer frem en levende billedsammenheng, noe som barnet kan være glad i, noe barnet kan begeistres for, noe det kan undre seg over, noe hvor det på fantasiens vinger kan flyve over store vidder og samle det til noe som har trygg, indre mening. Det kolde, døde, de meningsløse facts har barnet ingen bruk for i denne livsalder.

Den anskuelige billedoppfattelse av verden er den ene side av barnets behov i den første skolealder. Samtidig får barnet et nytt forhold til det det selv utretter. Mens det for syvårsalderen helt går opp i øyeblikkets virkelyst, begynner det nå å kunne se på sine egne produkter på en ny måte. Det får en ny mening at det som utrettes skal bli vakkert. Produktets skjønnhet gir en ny glede foruten gleden ved selve produksjonen. På en selvsølgelig måte står dette alderstrinn (7-14 år) i det kunstneriske tegn. Barnet er nå instinktivt "kunstner". I det levende anskuelige bilde kan det trives. Her feler det seg hjemme. Her forstår det verden. Den levende billedvirksomhet er dets livsluft hvor det kan puste. Den rytmiske virksomhet i åndedrettet lever som et grunn-element i denne livsalder. I åndedrettet pendler vi mellom å ha luften i kroppen og å sende den ut i verden. Der er ingen skillevegg. Like meget som luften i åndedrettet strømmer barnet i denne tid med sine tanker og følelser ut i verden og inn i seg selv, uten at der danner seg noen skillevegg.

De voksnes, foreldrenes og lærernes oppgave er her en annen enn i alderen for 7 års trinnet. Man bør naturligvis mest mulig fortsette å gjennomføre de gode, innarbeidete livsvaner jevnt og sikkert fra morgen til aften. Men dette er ikke lenger nok. De voksne må nå hjelpe til med å formidle all verdens herligheter på en levende kunstnerisk anskuelig måte for barnet. Så vil noen innvende "Det kan vi ikke." Men det er fullstendig feil. Det kommer ikke an på den fullkomne prestasjon fra den voksnes side. Det avgjørende er at den voksne oppdager at dette er nødvendig, og at det er dette barnet kan nærme seg av i sin utvikling. Da vil man også ta tatt på oppgaven og begynne å øve seg. Kanskje blir det "mislykket" mange ganger. Men det avgjørende er nok den voksnes arbeid med seg selv, arbeid med å omsmelte og belive de døde kunnskapsbrokker man har tilegnet seg. Man vil da oppdage at man gjennom dette arbeid og i den billedlige fortelling får en helt ny kontakt med barnet. Barnet kan føle seg trygg på en ny måte. Det kan nærme seg av det det får, og det kan selv virke med.

Det "religiose" må i denne tid loftes et trinn videre til den hengivenhet barnet kan føle for det edle, skjønn som kan gripes i et indre bilde.

Hver gang de voksne serverer barnene sine egne kunnskaper i "rå", uomsmeltet tilstand, nemlig som voksne abstrakte formuleringer, er det i virkeligheten like absurd som å gi nyfødte spebarn rugkavringer. Man oppnår da enten at det går fullstendig sporlost hen over barnene, fordi de rett og slett spytter det ut, eller man klarer å presse det inn i dem og gjør dem til mislykkete, småvoksne torrpinner med forherdete forestillinger.

Rudolf Steiner beskriver dette en gang slik (i et pedagogisk foredrag i Stuttgart, 1924, utgitt i bokform "Die Methodik des Lehrens und die Lebensbedingung des Erziehens"):

"Ta for Dem de lærebøker man bruker i botanikk og zoologi. Det er jo til å bli fortvilet over. Man må stige ned i en intellektualistisk kulde hvor alt det kunstneriske helt bevisst metodisk er utryddet. Det intellektualistiske kan ikke være med i naturens levende tilblivelse. Når vi som lærere tar fatt på en moderne botanikkbok som er formet etter videnskapens eksakte regler, må vi som lærere ta på oss den oppgave at vi først sjalter ut alt det som står i boken. Vi må naturligvis studere den, ellers klarer vi ikke å få nok kunnskap om det som foregår i planteverdenen. Men som lærere og oppdragere for barn i alderen mellom tannskiftet og kjønnsmodningen må vi omforme alt ved kunstnerisk levende virksomhet slik at alt blir noe kunstnerisk-billedlig. Det som først lever i mine tanker om naturen, må forvandles til bilde på den kunstneriske begeistringens vingeflukt. Som bilde kan barnet ta imot det. Derfor gjelder det å forme undervisningen kunstnerisk i tiden mellom tannskifte og kjønnsmodning."

Det viktigste er å se at dette er noe allmenmenneskelig uansett spesielle begavelser. Bare få barn kan bli voksne yrkeskunstnere som helt vier seg til kunsten med den voksnes bevissthetsmuligheter. Men alle mennesker går gjennom en livsalder hvor de instinktivt har en kunstnerisk innstilling til verden. Og dette er det det gjelder å imotekomme i undervisning og oppdragelse. De krefter som da pleies, vil senere når barnet er blitt voksent, komme frem i forvandlet form: øket evne til å forme sitt liv i en harmonisk helhet, øket evne til å ta fatt på livssituasjonene med den indre frihet som er skapende og som derfor ikke behøver å utarte til personlig vilkårlighet. Frihet kan mennesket aldri få som noe gitt utenfra. Frihet må hvert enkelt menneske kjempe seg frem til på sin individuelle vei. Men de voksne kan hjelpe til med å pleie de krefter hos barnet, som i forvandlet form, når barnet blir voksent, gir den beste mulighet til den individuelt frie vekst.

Har man fått øye på denne indre sammenheng i livslopet, kommer hver enkelt livssituasjon frem i sin indre betydning. Det kan gi øket kraft til å ta fatt på de store oppgaver som venter på oppdagere og oppfinnere på dette rent menneskelige område.

Førsteutgave:

Mennesket, Bergen, 1964/2

www.joergensmit.org er webbadressen til material av og om Jørgen Smit.
Biografisk material, utgivelser, foredrag, arbeidsplasser o.s.v. utgitt av Rembert Biemond